

Greta Gorgoń
Lech Dulian
Małopolski Instytut Kultury
instytut@mik.krakow.pl

Innowacyjny = dostępny, otwarty, aktualny

Streszczenie: Autorzy tego artykułu zastanawiają się nad wieloma pytaniami związanymi z innowacyjnością, pojęcie to wg nich oznacza dziś wszystko i nic. Pytają: Czy próba zasypania przepaści między analogowym a cyfrowym światem to innowacyjność? Czy stworzenie przez instytucję strony internetowej, spełniającej wysokie standardy funkcjonalne i estetyczne, zasługuje na miano innowacji? Gdzie kończy się nadrabianie zaległości w stosunku do świata nowych mediów i technologii, a gdzie naprawdę zaczyna się tworzenie rozwiązań o zupełnie nowej jakości? W Małopolskim Instytucie Kultury innowacja to proces, w wyniku którego udostępniana jest wiedza i zasoby, przyczyniające się do tworzenia nowych obiegów kultury.

Słowa kluczowe: innowacje, otwarte oprogramowanie, wolne licencje, udostępnianie zasobów, dziedzictwo kulturowe, edukacja, otwarta kultura

Skutek uboczny

Innowacja oznacza dziś wszystko i nic. To chyba najpopularniejsze słowo wśród grantodawców i autorów projektów niezależnie od branży. Postulat *innowacyjności* w świecie instytucji kultury, funkcjonujących w ściśle określonych ramach finansowych i organizacyjnych, również bije rekordy popularności, a równocześnie jako cel działań czy element strategii wymyka się jasnym definicjom. Czy próba zasypania przepaści między analogowym a cyfrowym światem to innowacyjność? Czy stworzenie przez instytucję strony internetowej, spełniającej wysokie standardy funkcjonalne i estetyczne, zasługuje na miano innowacji? Gdzie kończy się nadrabianie zaległości w stosunku do świata nowych mediów i technologii, a gdzie naprawdę zaczyna się tworzenie rozwiązań o zupełnie nowej jakości? Być może najprostszym sposobem na ucieczkę przed tym paraliżującym pytaniem jest potraktowanie innowacyjności jako pożądanego skutku ubocznego, a nie autotelicznej wartości, ostatecznego celu działań.

Interpretacja Małopolskiego Instytutu Kultury (MIK) bliska jest w tym względzie łacińskiej etymologii słowa *innovare*, czyli nie tyle *tworzyć nowe*, co *odnawiać*, *odświeżać* lub *zmieniać*. Wierzmy, że obowiązkiem instytucji kultury jest ciągła refleksja nad własną rolą w zmieniającym się świecie. Dziś tym światem jest powszechny dostęp do internetu, postępująca cyfryzacja, a co za tym idzie — demokratyzacja kultury. Jeżeli nasze działania można nazwać innowacyjnymi, to dzieje się tak dlatego, że są one próbą odpowiedzi na wyzwania, jakie stawia przed nami postęp technologiczny i zmieniające się przyzwyczajenia oraz potrzeby naszych odbiorców.

W tym kontekście źródłem wszelkich działań o innowacyjnym charakterze pozostaje świadoma polityka instytucji w zakresie otwartości. Realizujemy ją na wielu poziomach — począwszy od szeroko rozumianej fizycznej dostępności, poprzez styl komunikacji z naszymi partnerami i odbiorcami działań, aż po rozwiązania prawne i wreszcie technologiczne. W definicji otwartości mieści się dzielenie się wiedzą i doświadczeniami z innymi podmiotami, kształt umów licencyjnych, jakie podpisujemy, oprogramowanie, z którego korzystamy czy sposób, w jaki udostępniamy zasoby. Proces „otwierania” instytucji w tak szerokim zakresie, niezwykle trudny i czasochłonny, daje ogromne korzyści — jedną z nich jest łatwość funkcjonowania w przestrzeni internetu, której podstawowymi cechami są dostępność treści i wolność korzystania z nich przez użytkowników.

Kultura i wiedza w obiegu

Jedno z haseł, które przyświeca działalności Małopolskiego Instytutu Kultury, brzmi: *kultura jest albo w obiegu, albo nie istnieje*. Świadoma otwartość pozwala uczestniczyć w cyfrowych obiegach kultury oraz włączać w nie treści o wysokiej wartości kulturowej. Innymi słowy wykorzystywać w nowoczesnych modelach dystrybucji te zasoby, które tradycyjnie są w posiadaniu instytucji. Jednym ze sposobów pozwalających osiągnąć ten cel jest stosowanie licencji Creative Commons, umożliwiających twórcze korzystanie z dóbr kultury.

Na poziomie technologicznym pełną swobodę działania gwarantuje nam używanie oprogramowania open source — nasze narzędzia i produkty internetowe powstają w oparciu o najciekawsze projekty rozwijane w sieci na wolnych licencjach przez wielką międzynarodową społeczność programistów wierzących w ideę otwartego kodu źródłowego. Zdecydowana większość naszych serwisów WWW funkcjonuje obecnie na bazie systemu zarządzania treścią WordPress. Ale nie zawsze tak było — przed 2011 r. nasza instytucja pracowała, korzystając z dedykowanego systemu komercyjnego — jego kod był zamknięty, nie mogliśmy go zmieniać, a każda ingerencja w funkcjonalność stron WWW wymagała zaangażowania firmy programistycznej.

Rezygnacja z takiego rozwiązania na rzecz oprogramowania open source przyniosła wiele korzyści, nie tylko finansowych. Nauczyliśmy się sami modyfikować kod źródłowy w taki sposób, by odpowiadał naszym potrzebom. Często wykorzystujemy w tym celu darmowe rozszerzenia pisane przez innych użytkowników WordPressa. Czujemy się bezpiecznie, bo regularne aktualizacje oprogramowania są błyskawicznymi odpowiedziami na błędy odkryte przez społeczność programistów z całego świata. Mamy pewność, że nasz system zarządzania treścią nie zestarzeje się i nie zniknie z rynku, bo jest wciąż dostosowywany do najnowszych trendów i technologii rządzących siecią.

Ale technologiczne korzyści to nie wszystko — open source to dla nas przede wszystkim wolność tworzenia i publikowania. Możemy w dowolnym momencie zbudować zupełnie nowy serwis lub zmodyfikować istniejącą witrynę. Możemy szybciej i sprawniej dzielić się za-

sobami oraz istnieć w internecie na naszych warunkach, bez sztywnych ram i ograniczeń. To właśnie ta wolność jest istotą idei open source — filozofii wspólnego, nieskrępowanego działania, poszukiwania nowatorskich i elastycznych rozwiązań, otwartości na zmiany i pomysły przychodzące z zewnątrz. Innowacja w tym kontekście to podtrzymywanie wolnego obiegu wiedzy zarówno programistycznej, ponieważ każdy z tworzonych przez nas produktów internetowych spełnia kryteria wolnego oprogramowania, jak i know-how z zakresu działalności kulturalnej.

Obecnie MIK prowadzi jedenaście serwisów poświęconych m.in. nowoczesnemu muzealnictwu, dziedzictwu kulturowemu, wydarzeniom kulturalnym, historii oraz osobliwościom regionu, turystyce kulturowej i historycznej, zarządzaniu politykami kultury, edukacji teatralnej, ekonomicznej i medialnej, estetyce przestrzeni. Najnowszym przykładem działalności mającej na celu podnoszenie kompetencji kadr kultury poprzez dzielenie się specjalistyczną wiedzą jest przeprowadzony latem ubiegłego roku kurs „Maszynownia. Zasilanie kultury” (<http://maszynownia.mik.krakow.pl/>).

*Fot. 1. Maszynownia.
Aut. Kuba Danecki. Creative Commons CC-BY.*

Stworzyliśmy go z myślą o młodych aktywistach kultury, którzy bardziej niż ktokolwiek inny mają szansę stać się „katalizatorami” innowacyjnych zmian w przeróżnych, formalnych i nieformalnych inicjatywach kulturalnych. Program kursu, skupiony wokół nowoczesnych

kompetencji medialnych, powstał w wyniku badania przeprowadzonego wśród krakowskich instytucji, które zapytaliśmy o potrzeby i braki związane z wdrażaniem nowych technologii w świecie kultury. W ten sposób znów odeszliśmy od abstrakcyjnego postulatu innowacyjności, który zastąpiliśmy realnym pytaniem o czynniki utrudniające w praktyce wprowadzanie innowacji. W efekcie grono młodych animatorów kultury w ciągu kilku tygodni otrzymało aktualną, zweryfikowaną naszym doświadczeniem wiedzę z czterech głównych obszarów: projektowania usług metodą design thinking; funkcjonowania internetu i zasad webdesignu; prawa autorskiego oraz współpracy z mediami.

Jednym z rezultatów projektu było opublikowanie zgromadzonych materiałów szkoleniowych z wykorzystaniem silnika wiki, doskonale znanego każdemu internaucie — w ten sposób powstał nasz najnowszy zasób otwartej wiedzy: Wiki Maszynownia (<http://mik.krakow.pl/maszynownia-wiki/>).

*Fot. 2. Maszynownia.
Aut. Kuba Danecki. Creative Commons CC-BY.*

Reinterpretacja i aktualizacja

Materiały o walorze edukacyjnym to ważny, ale nie największy zasób Małopolskiego Instytutu Kultury. Dysponujemy licznymi treściami związanymi z dziedzictwem kulturowym regionu — z jednej strony mają one ogromną wartość merytoryczną, z drugiej nierzadko wymagają dużego nakładu pracy nad dostosowaniem ich do nowoczesnych modeli dystrybucji w internecie. Kluczową kwestią staje się w tym przypadku próba reinterpretacji zasobów. Najbardziej spektakularnym przykładem takiego podejścia są Wirtualne Muzea Małopolski

(<http://muzea.malopolska.pl/>), w których niezwykle zaawansowana technologia tworzenia trójwymiarowych modeli obiektów muzealnych idzie w parze z koncepcją portalu. Portal służy nie tylko udostępnianiu obiektów, ale również umieszczaniu ich w kontekstach, które w fizycznym świecie nie miałyby szans zaistnieć (bo jak zmieścić w jednej kolekcji mumię ze starożytnego Egiptu i rekwizyt ze spektaklu Tadeusza Kantora?).

Realizacja projektu Wirtualne Muzea Małopolski (o którym szerzej mowa w odrębnym artykule) przyczyniła się ponadto do rozwoju świadomości z zakresu udostępniania w sieci zasobów kultury z wykorzystaniem wspomnianych już wolnych licencji.

Idea reinterpretacji i aktualizacji dziedzictwa przyświeca także innym naszym działaniom, takim jak stworzenie serwisu kulturalno-turystycznego Małopolska To Go. (<http://malopolskatogo.pl/>). Koncepcja serwisu opiera się na dwóch założeniach: po pierwsze chcieliśmy umieścić małopolskie dziedzictwo materialne i niematerialne w kontekście geoprzestrzennym, wykorzystując interaktywny interfejs mapowy. Po drugie zależało nam na sportretowaniu regionu, w którym działamy, przy pomocy zasobów, którymi dysponowaliśmy, nadając im nową jakość i formę oraz odkrywając te symbole i fenomeny kulturowe, które nie są oczywiste nawet dla mieszkańców Małopolski. Serwis składa się z dwóch części, z których jedna ma formę internetowego tygodnika, gdzie prezentujemy co tydzień inny regionalny fenomen. Zadaniem serwisu jest inspirowanie mieszkańców dużych miast do odkrywania lokalnej tożsamości w sposób zgodny z ich stylem życia.

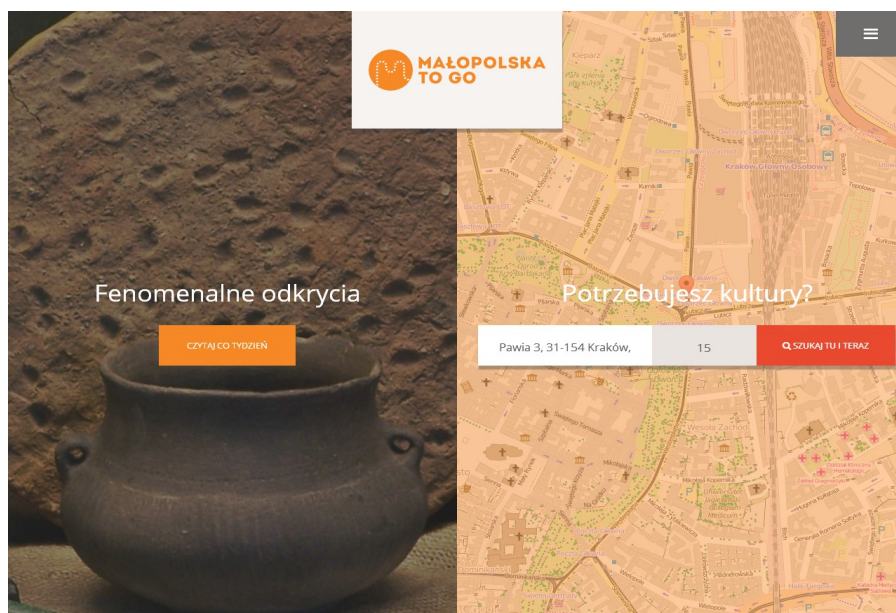

*Fot. 3. Digitalizacja w projekcie Wirtualne Muzea Małopolski
Aut. Marek Świąch ©.*

Otwartość

Małopolska To Go stała się dla nas także momentem rozpoczęcia prac nad pierwszym ogólnodostępnym API (Application Programming Interface) instytucji. API, w dużym uproszczeniu, jest zestawem reguł tłumaczących, jak programy komputerowe mogą komunikować się ze sobą. Dzięki otwartemu API, na bazie naszej aplikacji i wykorzystywanych przez nią danych, można budować kolejne programy komputerowe o zupełnie nowych funkcjach. Innymi słowy, udostępniając API, dajemy dostęp nie tylko do naszych zasobów, lecz także funkcji aplikacji, którą sami stworzyliśmy. Dzięki temu wykonana przez nas praca nie musi być powielana w kolejnych projektach, może za to stać się podstawą genialnej koncepcji, której sami nie bylibyśmy w stanie wymyślić lub na realizację której nie mamy środków.

Jak łatwo sobie wyobrazić, dobrze wykonane i udokumentowane API daje możliwość zaproszenia do współpracy programistów — grupy zawodowej niekoniecznie kojarzonej z sektorem kultury, ale niezwykle w nim potrzebnej. Przed instytucją otwiera się np. możliwość organizowania hakatonów¹ lub konkursów na aplikacje wykorzystujące cyfrowe dobra kultury. API jest ponadto narzędziem, które może realnie przyczyniać się do wzrostu gospodarczego poprzez dostarczanie zasobów inicjatywom o charakterze komercyjnym. Trudno zdefiniować jeszcze pełniejsze wykorzystanie możliwości internetu — otwarte API staje się dla inicjatyw kulturalnych ważnym elementem strategii obecności w cyfrowym świecie.

Fot. 4. Zrzut ekranowy projektu „Małopolska To Go”.
Małopolska To Go [on-line]. Kraków: Małopolski Instytut Kultury, 2014 [dostęp 25 luty 2015]. Dostępny w:
<http://malopolskatogo.pl/>.

¹ Maraton programistyczny [przyp. red.].

Dzielenie się

Nasze inicjatywy adresowane są zarówno do odbiorców indywidualnych, jak i instytucjonalnych.. Z myślą o podmiotach kultury prowadzimy liczne szkolenia, warsztaty i konsultacje, które uzupełniamy publikacjami z zakresu badań i zarządzania kulturą, udostępnianymi bezpłatnie w internecie za pomocą różnorodnych formatów umożliwiających dystrybucję treści (pdf, mobi, epub). Szkolenia i warsztaty prowadzone przez pracowników i współpracowników MIK są efektem zarówno naszych doświadczeń w dziedzinie realizowania projektów kulturalnych, jak i działań edukacyjnych i konsultacyjnych na terenie Małopolski i całego kraju. Na zamówienie zainteresowanych grup realizujemy szkolenia z zakresu m.in. zarządzania, rozwoju oferty i kreowania wizerunku oraz przygotowujemy badania, raporty i rekomendacje.

W 2015 r. zrealizujemy pilotażowy projekt edukacyjny, któremu nadaliśmy nazwę „Kolaborator”. Jest on adresowany do lokalnych instytucji kultury (domów i ośrodków kultury, bibliotek) z województwa małopolskiego, które chcą wdrożyć/wzmocnić działania włączające mieszkańców w planowanie rozwoju instytucji i budowanie jej oferty. Uczestnicy projektu stworzą partnerską grupę edukacyjną, która wspólnie zaplanuje swoje działania edukacyjne i zdobędzie kompetencje potrzebne do rozwoju każdej instytucji wchodzącej w skład grupy. Udział w projekcie jest bezpłatny.

Na koniec odpowiedź na pytanie, czym jest w Małopolskim Instytucie Kultury innowacja. Naszym zdaniem to proces, w wyniku którego udostępniamy wiedzę i zasoby, a tym samym zapraszamy naszych odbiorców do współtworzenia obiegów kultury. Więcej informacji o MIK: www.mik.krakow.pl².

² Odesłanie do strony internetowej przedstawia wersję aktualną w dn. 12.02.2015 r.